

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра політичних наук

ДИПЛОМНА РОБОТА

Бакалавр

на тему: «ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР »

Виконала: студентка 4курсу, групи П-41

напряму підготовки (спеціальності)

Політологія

Касіян Софія

Керівник к.політ.н., доцент Доцяк І. І.

Рецензент к.політ.н., доцент Москалюк М.Ф.

Івано-Франківськ – 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ.....	6
1.1. Поняття та сутність децентралізації влади	6
1.2. Основні моделі та принципи децентралізації	9
1.3. Європейський досвід децентралізації.....	14
РОЗДІЛ 2. РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ВИМІР	19
2.1. Передумови та етапи впровадження реформи децентралізації в Україні. 19	
2.2. Нормативно-правове забезпечення децентралізації.....	23
2.3. Інституційні зміни та формування територіальних громад.....	28
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКАРПАТТІ.....	32
3.1. Становлення територіальних громад в Івано-Франківській області.....	32
3.2. Територіальні громади Прикарпаття в умовах війни за Незалежність України	36
3.3. Перспективи розвитку децентралізаційних процесів на прикладі Івано- Франківщини	40
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність теми. Децентралізація є однією з ключових реформ в галузі державного управління. Регіональний вимір децентралізації передбачає розвиток територіальних громад та регіонів. В умовах війни громади стали важливими центрами для забезпечення життєдіяльності населення. Місцева влада та ОТГ активно долучаються до гуманітарної підтримки, забезпечення безпеки жителів громад та відновлення територій. В умовах майбутньої післявоєнної відбудови України потребуватиме ефективного місцевого управління, а тому вже сьогодні варто розробляти ефективні регіональні стратегії розвитку та залучення інвестицій. Сьогодні ж для громад України та Івано-Франківщини зокрема важливо впроваджувати технології зеленої економіки та відновлювальної енергетики, а також розвивати державно-приватне партнерство, що відповідатиме європейським принципам місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження є реформа децентралізації в Україні.

Предметом дослідження є регіональний вимір реформи децентралізації в Україні.

Мета роботи – обґрунтувати особливості запровадження та перспективні напрями розвитку реформи децентралізації у громадах Івано-Франківщини.

Завдання дослідження:

- з'ясувати поняття та сутність децентралізації влади;
- визначити основні моделі та принципи децентралізації;
- дослідити європейський досвід децентралізації;
- проаналізувати передумови та етапи впровадження реформи децентралізації в Україні;
- окреслити нормативно-правове забезпечення децентралізації;
- дослідити інституційні зміни та формування територіальних громад;
- висвітлити особливості становлення територіальних громад в Івано-Франківській області;

- охарактеризувати діяльність ОТГ Івано-Франківщини під час війни;
- сформулювати перспективні напрями розвитку територіальних громад Івано-Франківського регіону у межах децентралізаційних процесів.

Хронологічні та територіальні межі дослідження – впровадження реформи децентралізації на території України та Івано-Франківщини зокрема (2014 рік – початок реформи) і донині (продовження впровадження реформи, що також поєднується із безпековими та євроінтеграційними процесами розвитку українських регіонів).

Гіпотеза дослідження. Реформа децентралізації передбачає підвищення фінансової спроможності територіальних громад та активізацію розвитку регіонів. Децентралізація також формує передумови для успішного післявоєнного відновлення регіонів України. Перспективними напрямками у цьому плані є впровадження цифровізації, енергоефективності та розвиток механізмів державно-приватного партнерства.

Стан наукової розробки теми. Дослідження теоретичних засад реформи децентралізації займалися такі вчені, як Т. Бевз [3], К. Бриль [6], Р. Гаврік [9], У. Дорош [20], Н. Камінська [25], С. Квітка [26] та ін. У своїх роботах дослідники обґрунтовують поняття та сутність децентралізації, визначають основні моделі та принципи децентралізаційних процесів, а також аналізують європейський досвід у напрямі впровадження децентралізаційних реформ. Проте недостатньо дослідженою на сьогодні залишається проблема, що стосується регіонального виміру реформи децентралізації в Україні. Більш детальних досліджень сьогодні потребують проблеми, що стосуються становлення територіальних громад Івано-Франківщини, особливостей розвитку ОТГ в умовах війни, а також перспективних напрямів удосконалення децентралізаційних процесів в Івано-Франківській області.

Методи дослідження. Серед методів дослідження, які були використані під час дослідження теми кваліфікаційної роботи, варто виокремити метод аналізу та синтезу, який ми використали під час дослідження сутності процесу децентралізації. Корисним був також історичний метод, який ми застосували для

виявлення передумов впровадження реформи децентралізації в Україні. За допомогою аналізу нормативно-правових актів ми осмислили особливості законодавчої бази реформи децентралізації. Метод контент-аналізу та метод кейсів ми використали під час висвітлення особливостей реалізації децентралізаційних процесів на території Івано-Франківської області. У сукупності використання цих методів дало змогу ґрунтовно розкрити всі напрями теми кваліфікаційної роботи.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні особливостей впровадження реформи децентралізації у межах громад Івано-Франківської області. У роботі розкрито специфіку становлення ОТГ на території Івано-Франківщини, виявлено основні напрями діяльності громад регіону під час війни, а також обґрунтовано перспективні напрями удосконалення децентралізаційних процесів Івано-Франківщини.

Практичне значення дослідження. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути корисними під час формування методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад щодо ефективного розвитку регіонів України в умовах війни та майбутнього післявоєнного відновлення. Результати дослідження також можуть бути використані здобувачами освіти у межах освітнього процесу під час їх підготовки до навчальних занять та наукових конференцій.

Структура кваліфікаційної роботи містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки (1 позиція). Загальний обсяг роботи містить 63 сторінки, обсяг основного тексту містить 50 сторінок. Кількість найменувань у списку використаних джерел містить 60 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

1.1. Поняття та сутність децентралізації влади

Децентралізація влади передбачає передачу повноважень від органів центральної влади до органів місцевого самоврядування. Метою децентралізації є забезпечення ефективного управління та покращення взаємодії влади і суспільства.

На думку А. Бортнікової, становлення демократичної політичної системи України є неможливим без глибокого реформування місцевого самоврядування, що ґрунтується на засадах децентралізації, субсидіарності та підзвітності влади перед територіальними громадами. Саме ці принципи народовладдя визначено як пріоритетні завдання адміністративно-територіальної реформи, яка реалізується відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та організації територіальної влади в Україні [5, с. 319].

У. Дорош визначає децентралізацію як здатність місцевих органів влади самостійно ухвалювати управлінські рішення без безпосереднього впливу центральної влади. Децентралізація також передбачає передачу частини функцій і повноважень від центральних органів до місцевого рівня, а також делегування управлінських завдань від вищих до нижчих ланок з метою зменшення надмірної централізації влади. Явище децентралізації також розглядають як інструмент перерозподілу повноважень і відповідальності між центральними та місцевими органами влади [20].

Децентралізація – це процес передачі функцій, повноважень і кадрового потенціалу від центральних органів влади до нижчих рівнів управління. Децентралізація включає як адміністративний, так і політичний виміри. За своєю природою децентралізація може бути територіальною, що передбачає розподіл владних повноважень від центрального рівня до регіонів, а також функціональною, яка полягає у делегуванні права прийняття рішень і виконання управлінських завдань від центральних органів виконавчої влади до посадових осіб місцевого рівня [10, с. 37].

Виділяють дві форми децентралізації. Перша з них – демократична децентралізація, яка полягає у передачі частини владних повноважень від центральних органів виконавчої влади безпосередньо територіальним громадам. Подібний підхід є характерним для англomовних країн, зокрема Великої Британії, Канади та Австралії, і належить до англосаксонської моделі місцевого самоврядування.

Інша форма – адміністративна децентралізація, що передбачає створення на місцях спеціалізованих державних органів (наприклад, місцевих адміністрацій чи префектур), які входять до єдиної системи виконавчої влади. Ця модель функціонує разом із традиційними органами місцевого самоврядування та є характерною для Франції, Італії та інших держав. Таке поєднання форм організації влади зазвичай називають континентальною або французькою моделлю місцевого самоврядування [28, с. 98].

Політична децентралізація передбачає розмежування політичної влади, забезпечення регіонального представництва у загальнодержавних законодавчих органах, а також розширення можливостей громадян і їхніх представників здійснювати вплив на процес розроблення й упровадження державної політики та нормативно-правових актів. Згаданий підхід спрямований на підвищення результативності діяльності як центральних органів влади, так і органів місцевого самоврядування, а також на створення передумов для економічного, соціального та культурного розвитку територій.

Економічна, або ринкова, децентралізація реалізується через процеси приватизації державних функцій і підприємств. Її характерними рисами є дерегуляція, скасування обмежень для приватних суб'єктів господарювання та розвиток конкурентного середовища між державними і недержавними структурами у сфері надання послуг і виконання робіт.

Екологічна децентралізація передбачає передачу права розпорядження та використання природних ресурсів уповноваженим державним інституціям, органам місцевого самоврядування або недержавним суб'єктам за умови чіткого правового врегулювання цих відносин. Зазначена концепція супроводжується

визначенням територіальних режимів використання, установленням екологічних норм, стандартів і відповідних обмежень з метою забезпечення раціонального природокористування.

Адміністративна децентралізація означає передачу центральними органами влади управлінських функцій органам місцевого самоврядування та розширення повноважень підпорядкованих управлінських структур. У наукових дослідженнях виокремлюють чотири основні форми адміністративної децентралізації: деконцентрацію, делегування, дивестування та деволюцію [59, с. 63].

К. Бриль виокремлює такі характерні риси поняття «децентралізація як об'єкт адміністративно-правового забезпечення»:

- розглядається як модель, спрямована на демократизацію суспільного устрою та передачу управлінських функцій на місцевий рівень;
- відображає діяльність держави, що здійснюється на основі правових норм і спрямована на посилення ролі місцевого самоврядування у наданні публічних послуг населенню;
- орієнтована на перерозподіл і перегляд владних повноважень з метою підвищення ефективності їх реалізації у вирішенні питань місцевого значення;
- характеризує систему управління через взаємодію суб'єктів і об'єктів влади, передбачаючи чітке розмежування їхніх повноважень у межах відповідних територій [6, с. 138].

Децентралізація влади та належне врядування зазвичай розглядаються як тісно пов'язані та взаємодоповнюючі процеси. Суть децентралізації полягає у передачі управлінських повноважень, фінансових і матеріальних ресурсів, а також відповідальності від центральних органів до регіонального й місцевого рівнів. Концепція Good Governance відображає сучасну модель управління, яка ґрунтується не на жорсткій ієрархії, а на гетерархії, тобто системі взаємодії різних суб'єктів, що функціонують у єдиному просторі та часі.

Подібна стратегія також передбачає формування горизонтальних зв'язків між державними органами, місцевим самоврядуванням і приватним сектором. У цьому контексті децентралізація виступає інструментом реалізації принципів належного

врядування, зокрема через залучення громадян до процесів управління. Іншими словами, вона сприяє активнішій участі населення у прийнятті рішень, підвищенню підзвітності влади та покращенню якості публічних послуг завдяки їх наближенню до потреб громадян [22].

Упровадження децентралізації призводить до посилення самостійності місцевих і регіональних органів влади. Територіальні громади та регіональні структури отримують можливість самостійно вирішувати питання місцевого значення. Передача повноважень на нижчий рівень ґрунтується на принципі субсидіарності, відповідно до якого завдання мають виконуватися на тому рівні, де це є найбільш ефективним: локальні – на рівні громад, а масштабніші – на рівні регіонів. Формування демократичної системи управління та розвиток громадянського суспільства можливі лише за умови гармонійного поєднання централізованих і децентралізованих підходів. Централізація передбачає закритий характер управління, коли основні рішення приймаються на вищому рівні за принципом «зверху вниз». Для неї характерні багаторівнева ієрархія, зосередження повноважень у центрі та обмежена участь нижчих ланок у процесі ухвалення рішень. Натомість децентралізація забезпечує відкритість управлінської системи та можливість прийняття рішень «знизу», що дозволяє ефективно вирішувати значну частину питань на місцевому рівні [43, с. 176].

Отже, децентралізація влади є одним із ключових процесів реформування системи публічного управління. Метою децентралізації є підвищення ефективності управління та покращення якості публічних послуг. Децентралізація також має різні форми та види і може бути політичною, адміністративною, економічною та екологічною. Децентралізація сприяє розвитку місцевого самоврядування, підвищує самостійність територіальних громад, а також покращує взаємодію влади та населення.

1.2. Основні моделі та принципи децентралізації

Серед основних моделей децентралізації виокремлюють англосаксонську модель, романську модель, а також змішану, яка поєднує в собі елементи двох попередніх моделей.

Децентралізація публічної влади є інструментом забезпечення сталого розвитку регіонів держави за допомогою законодавчо визначеного процесу передачі частини функцій, повноважень і фінансових ресурсів від центральних органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування. Сучасні умови розвитку держави та зовнішні виклики, що постають перед Україною, актуалізують необхідність поглиблення процесів децентралізації, зокрема передачі управлінських повноважень і ресурсів на місцевий рівень.

Децентралізація є важливим напрямом розвитку демократії, оскільки сприяє розширенню можливостей місцевого самоврядування, активізації громадян у вирішенні власних потреб і інтересів, зменшенню надмірного впливу держави на суспільство та переходу до механізмів саморегуляції. Також децентралізація дозволяє оптимізувати витрати держави та платників податків на утримання державного апарату. Наукові дослідження свідчать, що децентралізація публічної влади спрямована на:

- забезпечення комплексного підходу до формування політики місцевого самоврядування у сфері соціально-економічного розвитку громад;
- раціональний розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади шляхом передачі частини функцій на місцевий рівень;
- посилення громадського контролю за діяльністю місцевої влади за допомогою інститутів громадянського суспільства та механізмів прямої демократії;
- створення необхідних матеріальних, фінансових та організаційних умов для розвитку територіальних громад;
- підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб перед населенням за прийняті рішення;
- забезпечення доступності та підвищення якості публічних послуг;

– дотримання принципів ефективності, відкритості та доброчесності у діяльності органів місцевого самоврядування [12, с. 84].

Англосаксонська модель місцевого самоврядування сформувалася в державах із традиційно високим рівнем громадянських свобод і відносно слабо розвиненим бюрократичним апаратом. Англосаксонська модель характеризується значною автономією місцевих органів влади та їх максимальною самостійністю у вирішенні питань місцевого значення. Така модель притаманна Великій Британії, США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії та Індії.

Романська (континентальна) модель виникла в країнах, де історично провідну роль відігравав державний апарат, незалежно від ступеня його централізації. Характерною рисою цієї моделі є поєднання державного керівництва та місцевого самоврядування, що забезпечує певний нагляд і контроль центральної влади на місцях. Подібна система характерна для Франції, Італії, Іспанії, Бельгії, а також для багатьох країн Латинської Америки, Близького Сходу та франкомовної Африки. У ряді інших держав континентальної Європи діють змішані моделі місцевого самоврядування, які поєднують риси як англосаксонської, так і романської систем [41, с. 174].

У країнах Європейського Союзу врядування розглядається як система правил, процедур і норм поведінки, що визначають порядок реалізації владних повноважень. Особлива увага при цьому приділяється забезпеченню відкритості діяльності органів влади, участі громадян, підзвітності, ефективності та узгодженості управлінських рішень. Одним із ключових напрямів реформ, які впроваджуються інституціями ЄС з метою вдосконалення системи врядування, є розширення залучення громадянського суспільства до формування політики та нормативно-правових рішень, зокрема через консультаційні механізми та участь у процесах ухвалення рішень.

Реалізація цих підходів ґрунтується на низці принципів. Принцип відкритості передбачає активну взаємодію органів влади з громадськістю та інформування щодо їхніх функцій, завдань і прийнятих рішень. Принцип участі означає розгляд громадян і їхніх об'єднань як активних учасників політичного процесу, які мають

можливість впливати на формування та реалізацію політики на всіх її етапах. Принцип підзвітності ґрунтується на праві громадян на належне врядування та передбачає відповідальність органів влади за свої рішення, а також необхідність реагування на суспільні потреби і чіткого розподілу повноважень між інституціями держави та громадянського суспільства.

Принцип ефективності полягає у відповідності державної політики реальним суспільним потребам, наявності чітких цілей та врахуванні можливих наслідків і попереднього досвіду під час прийняття рішень. Важливим є також забезпечення своєчасності та гнучкості управлінських рішень з урахуванням специфіки регіонів і сфер діяльності. Принцип узгодженості передбачає необхідність координації між різними політичними інструментами та стратегіями, а також забезпечення послідовності дій у межах державної політики [55, с. 207].

Попри різні моделі місцевого самоврядування та національні особливості розподілу повноважень між центральною і місцевою владою, у європейських країнах можна виокремити спільні риси децентралізаційних процесів. Зокрема, дослідники визначають такі основні характеристики:

- демократизація за допомогою розвитку місцевої та регіональної автономії;
- ефективне вирішення питань місцевого значення;
- розширення свободи завдяки посиленню місцевого та регіонального самоврядування;
- забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності;
- розвиток економічної конкуренції між місцевим і регіональним рівнями управління [35, с. 157].

Що ж до принципів децентралізації, то для забезпечення ефективної децентралізації, як правило, необхідно надати територіальним колективам чітко визначені повноваження та відповідні ресурси для вирішення питань, що належать до їх компетенції. Важливим також є забезпечення можливості формування власних органів управління та обмеження надмірного втручання центральної влади в діяльність місцевих органів.

За умови дотримання логіки реалізації процесу децентралізації публічної влади, зокрема її вертикального виміру, у державі має бути досягнуто баланс між центральним і місцевими рівнями влади, між різними рівнями органів публічного управління, а також між державою і суспільством. Отже, ключовою проблемою узгодження процесів централізації та децентралізації є визначення оптимальної системи територіального устрою, що передбачає дотримання двох основних принципів:

- принципу «однорідності» територіальної одиниці, який полягає у формуванні таких адміністративних меж, у межах яких відбуваються подібні соціально-економічні процеси, що можуть ефективно регулюватися органами влади;

- принципу оптимального розміру територіальної одиниці, відповідно до якого її межі мають дозволяти ефективно здійснювати управлінський вплив, контролювати процеси та оцінювати результати управлінських рішень [42, с. 225].

За словами С. Квітки, юридичне значення принципу субсидіарності як одного з основних принципів децентралізації полягає в тому, що він визначає законодавчо закріплену модель розподілу повноважень між рівнями публічної влади. Відповідно до цього підходу, найнижчий рівень управління отримує ті функції, які не можуть бути виконані більш ефективно на вищому територіальному рівні. Подібний розподіл дає змогу, з одного боку, максимально наблизити процес ухвалення рішень до громадян, а з іншого – забезпечити місцеві органи необхідними ресурсами для реалізації своїх повноважень. Пріоритетність нижчих рівнів у системі управління водночас стримує надмірну централізацію у територіальній організації влади.

З політичної точки зору принцип субсидіарності спрямований на забезпечення прийняття рішень на найближчому до громадян рівні. Він передбачає передачу частини повноважень від держави тим органам, які діють під контролем обраних представників населення. Таким чином, субсидіарність є механізмом, що обмежує надмірну концентрацію влади в центрі та запобігає відриву державного управління від потреб суспільства [26, с. 34].

Таким чином, децентралізація підвищує ефективність управління та наближує владу до громадян. Основними моделями децентралізації є англосаксонська, романська та змішана модель. У межах країн ЄС основними принципами належного врядування є відкритість, участь, підзвітність, ефективність та узгодженість діяльності влади. Спільними рисами децентралізаційних процесів у європейських країнах є демократизація, автономія громад та розвиток конкуренції. Принцип субсидіарності є базовим принципом для розподілу повноважень у межах запровадження реформи децентралізації.

1.3. Європейський досвід децентралізації

Європейський досвід децентралізації є важливим для реформування системи публічного управління в Україні. Країни Європейського Союзу є яскравим прикладом ефективного впровадження децентралізаційних моделей.

Показовим у цьому плані є досвід впровадження реформи децентралізації у Франції. У результаті децентралізаційних реформ, проведених у Франції наприкінці ХХ століття, було розширено повноваження місцевих органів влади, а також запроваджено нові інституційні механізми та процедури їх реалізації. Також посилилася роль депутатського корпусу на місцевому рівні. Держава законодавчо закріпила передачу частини компетенцій, а також розподілила їх відповідно до функціонального призначення кожного рівня управління: регіони отримали повноваження у сфері економічного розвитку, комуни відповідають за питання містобудування та урбанізації, а департаменти – за соціальну сферу.

Суттєвим елементом реформ стало визнання правового статусу територіальних колективів та регіонів, що супроводжувалося поступовим скасуванням державного адміністративного нагляду у традиційній формі. Натомість контроль за законністю рішень місцевої влади здійснюється через адміністративні судові органи за ініціативою префекта, за участю регіональних рахункових палат. Французький досвід також підкреслює, що збалансований розвиток регіонів можливий лише за умови узгодження інтересів усіх учасників процесу – центрального уряду, органів місцевого самоврядування, бізнесу та

громадських організацій. Після ухвалення закону 1982 року регіональні плани розвитку почали оформлюватися у вигляді контрактних угод між державою та регіональними адміністраціями, що укладаються на багаторічній основі [25, с. 37].

Італійська реформа децентралізації передбачає функціонування трирівневої системи місцевого публічного управління, що включає регіони (області), провінції та комуни. У результаті реформ регіональний рівень отримав широкий спектр повноважень, серед яких – право ухвалювати регіональні нормативні акти та здійснювати адміністративне регулювання. Крім того, регіони мають право законодавчої ініціативи на загальнонаціональному рівні, можуть ініціювати проведення референдумів, а також делегують своїх представників для участі у виборах президента.

Значна частина цих повноважень реалізується регіональними радами та комітетами, які виконують функції виконавчих органів і формуються з числа депутатів регіональної ради. До сфери компетенції регіонів належать питання освіти, охорони здоров'я, транспортної інфраструктури, територіального планування та економічного розвитку, а також надання адміністративних послуг для бізнесу й промисловості. Фінансування відповідних повноважень здійснюється за рахунок регіональних бюджетів. Також регіони мають можливість самостійно брати участь у програмах і проєктах Європейського Союзу відповідно до своїх інтересів та визначених компетенцій, що підсилює їхню роль у системі публічного управління [39, с. 167].

Досвід співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування в Німеччині (ФРН) демонструє ефективне функціонування континентальної моделі місцевого самоврядування у федеративній державі, де місцеві органи мають значний рівень автономії та повноваження у вирішенні питань місцевого значення.

Правовий статус місцевого самоврядування, порядок його формування та функціонування визначаються конституціями земель і відповідним земельним законодавством. Основний закон ФРН 1949 року визначає, що адміністративно-територіальна система держави складається із земель, округів і громад. Німеччина включає 16 федеральних земель, які поділяються більш ніж на 50 округів. Округи

складаються з районів і міст районного значення (близько 630), а ті, своєю чергою, – з громад. Значна частина міст також має статус громад. Загалом у країні переважають сільські громади (близько 90%), тоді як міські становлять приблизно 10%, а загальна кількість громад сягає близько 8 590.

У Німеччині сформувалися різні моделі організації місцевого самоврядування. Наприклад, північнонімецька модель (землі Нижня Саксонія та Північна Рейн-Вестфалія) передбачає, що представницький орган – рада громади – обирає директора громади, який очолює виконавчу владу та формує виконавчий апарат.

Модель «рада – бургомістр», яка характерна для земель Рейнланд-Пфальц, Саар та сільських громад Шлезвіг-Гольштейну, передбачає обрання бургомістра радою громади. Бургомістр має широкі повноваження та самостійно вирішує значну частину управлінських питань на місцевому рівні.

Модель «рада – магістрат» (земля Гессен та місто-земля Гамбург) базується на тому, що представницький орган обирає голову ради та формує колегіальний виконавчий орган – магістрат, який складається з професійних управлінців і здійснює виконавчі функції в громаді [30, с. 131-132].

Що ж до Республіки Польща, то після перших вільних виборів 27 травня 1990 року Польща здійснила масштабне реформування системи місцевого самоврядування, метою якого була децентралізація влади та забезпечення можливостей для активної участі громадян у процесі ухвалення управлінських рішень.

У країні сформовано трирівневу систему територіального самоврядування, яка включає воєводство, повіт і гміну. На рівні воєводства, що відповідає українській області, функціонують два типи адміністрації: урядова, очолювана воєводою, якого призначає прем'єр-міністр, та самоврядна, представлена сеймиком, що обирається на місцевих виборах, і правлінням воєводства. Очолює це правління маршал, якого обирає сеймик. Воєводство є найвищою адміністративно-територіальною одиницею і складається з повітів. При цьому його повноваження не обмежують самостійність повітів і гмін, а органи воєводського

рівня не виконують функцій контролю чи нагляду щодо нижчих рівнів самоврядування.

Представницьким органом воєводства є сеймик, який обирається шляхом загальних прямих виборів. Виконавчі функції здійснює правління воєводства, очолюване маршалком, який також обирається сеймиком. Маршалок реалізує свої повноваження через адміністративний апарат, що йому підпорядковується. Органи самоврядування воєводства відповідають за широкий спектр суспільно важливих сфер, зокрема охорону здоров'я, культуру та збереження культурної спадщини, соціальний захист, сімейну політику, розвиток сільських територій, просторове планування, екологічну безпеку, водне господарство та протипаводкові заходи, організацію громадського транспорту і дорожньої інфраструктури, розвиток фізичної культури й туризму, а також захист прав споживачів [37, с. 91].

Децентралізація публічної влади в Іспанії почала активно розвиватися після переходу від авторитарного режиму до демократії та ухвалення Конституції 1978 року. Цим документом було закладено основу для створення автономних спільнот, а також провінцій і муніципалітетів, які отримали значно вищий рівень самостійності порівняно з періодом франкістського правління.

На рівні муніципалітетів управління здійснюється муніципальною радою, члени якої обираються безпосередньо громадянами шляхом загального голосування за пропорційною системою, а також мером, якого обирає рада зі свого складу. Мер очолює місцеву владу, керує діяльністю муніципальних структур, включно з муніципальною поліцією, має широкі повноваження у сфері кадрових призначень, а також відіграє важливу роль у взаємодії з громадськістю та користується значним авторитетом.

Окрім мера, виконавчі функції на місцевому рівні можуть здійснювати муніципальні комісії, які формуються в громадах із населенням понад 5 тисяч осіб, а також у окремих департаментах і округах. У невеликих сільських муніципалітетах північних регіонів Іспанії зберігається особлива форма безпосередньої демократії – відкрита рада, тобто загальні збори жителів населеного пункту, які беруть участь у вирішенні місцевих питань [9, с. 313].

Можна зробити висновок, що європейський досвід децентралізації є корисним для розвитку сучасних систем публічного управління в Україні. Спільною тенденцією для всіх європейських країн є розширення повноважень місцевого самоврядування та посилення автономії місцевих органів. Основною метою децентралізації у країнах ЄС є забезпечення громадянської участі, прозорості та підзвітності, що є ключовими принципами європейського врядування. У державах Європейського Союзу, наприклад, Франції, Італії, Німеччині, Польщі та Іспанії, досить вдало поєднано державний контроль та місцеву самостійність. Саме тому європейський досвід децентралізації можна вважати важливим орієнтиром для вдосконалення децентралізаційних реформ у нашій державі.

РОЗДІЛ 2

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ВИМІР

2.1. Передумови та етапи впровадження реформи децентралізації в Україні

Основною метою запровадження реформи децентралізації в Україні було удосконалення розвитку місцевого самоврядування та демократизація держави. Серед причин, що зумовили необхідність впровадження цієї реформи, можна виокремити надмірну централізацію влади, неефективність управління на місцях та фінансову залежність окремих громад.

На думку багатьох науковців, правників та представників громадського сектору, децентралізація в Україні є важливим процесом узгодження політичних інтересів і водночас невід'ємною складовою реформування системи державного управління. Її розглядають не просто як окремий рівень влади, а як механізм перерозподілу управлінських повноважень між різними рівнями державної системи. В українській практиці децентралізація тривалий час асоціювалася переважно зі змінами у горизонтальному розмежуванні компетенцій між гілками влади. Натомість у європейських державах та міжнародній практиці ключовим принципом децентралізації є вертикальна передача частини владних функцій від центральних органів до органів місцевого самоврядування.

Реалізація децентралізаційної реформи сприяє становленню двох основних моделей управління: адміністративної та публічно-громадської. Адміністративна модель передбачає поєднання державного управління із механізмами громадської участі, тоді як публічно-громадська модель базується на активному залученні населення до процесу ухвалення рішень і частково відображає історичні традиції громадського самоврядування, характерні ще для періоду Київської Русі. Відповідно до положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», адміністративний напрям децентралізації є складовою ширших трансформацій у системі державного управління, що реалізуються через оновлення діяльності органів влади та вдосконалення механізмів їх функціонування [50].

Також процес реалізації децентралізації супроводжується низкою проблемних аспектів і потенційних ризиків, що можуть позначатися на ефективності функціонування системи державного управління. У зв'язку з цим особливого значення набуває вироблення збалансованої політики децентралізації, яка б ураховувала інтереси держави, територіальних громад і громадян, забезпечуючи ефективну взаємодію між усіма рівнями влади [29, с. 215].

У більшості економічно розвинених країн урбанізовані території формують понад 80 % валового внутрішнього продукту, тоді як у державах із нижчим рівнем розвитку цей показник перевищує половину ВВП. Глобалізаційні процеси суттєво посилили значення великих міст як центрів економічної концентрації та ділової активності. Подібні тенденції дедалі відчутніше проявляються й в Україні, що необхідно враховувати під час реалізації реформи децентралізації. Економічні процеси розвитку територій не завжди відповідають існуючим адміністративно-територіальним межах. З огляду на це спроби штучного регулювання переміщення економічно активного населення або стимулювання розвитку окремих регіонів і громад лише засобами державної чи місцевої політики часто не забезпечують очікуваного ефекту.

Міжнародний досвід свідчить, що децентралізація здатна стати важливим інструментом створення сприятливих умов для розвитку територіальних громад, регіонів і держави загалом. Саме спроможність громад та ефективність їхніх інституцій у наданні якісних послуг населенню й бізнесу формують основу економічного потенціалу територій. У поєднанні з результативною діяльністю державних органів це створює передумови для збалансованого соціально-економічного розвитку країни [17].

1 квітня 2014 року Уряд України, сформований після Революції Гідності, ухвалив Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади №333-р. Саме цей документ започаткував одну з ключових реформ державного управління, відому сьогодні як децентралізація.

До початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року на підконтрольних Україні територіях було завершено процес формування

територіальних громад та утворення нових районів. Водночас відбувся масштабний перерозподіл повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на користь останніх. Значно зросли обсяги місцевих бюджетів, а територіальні громади отримали ширші фінансові й управлінські можливості для власного розвитку. У результаті цього Україна стала однією з найбільш децентралізованих держав Європи [14].

Реформа децентралізації в Україні реалізовувалася у два основні етапи та була спрямована на передачу значної частини повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування. Державна політика у цій сфері ґрунтувалася на інтересах територіальних громад, положеннях Європейської хартії місцевого самоврядування та міжнародних стандартах організації місцевої влади.

Перший етап реформи був реалізований у 2014–2019 роках. У квітні 2014 року Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, яка стала основою подальших змін. Після цього було затверджено план заходів щодо реалізації реформи та розпочато формування нового законодавства. Передбачалося внесення змін до Конституції України, зокрема щодо створення виконавчих органів обласних і районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій та визначення поняття територіальної громади. Хоча запропоновані зміни отримали позитивну оцінку суспільства та Венеційської комісії, політичні обставини не дозволили Верховній Раді ухвалити відповідні конституційні поправки.

Попри це, реформа продовжувалася в межах чинної Конституції. Одним із ключових етапів реформи стало внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів, які дали старт фінансовій децентралізації. Завдяки цим нововведенням надходження до місцевих бюджетів суттєво збільшилися: з 68,6 млрд грн у 2014 році до 275 млрд грн у 2019 році. Важливу роль у проведенні реформи мав також Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [46], який започаткував створення спроможних громад базового рівня. У період 2015–2019 років було сформовано 982 об'єднані територіальні громади, до яких увійшло

близько 4500 місцевих рад. Також законом було введено інститут старост, які мають представляти інтереси жителів сіл у радах громад.

Суттєву роль у реформі мав також Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [52], який надав можливість громадам спільно вирішувати проблеми розвитку інфраструктури, утилізації відходів та надання послуг. Також у межах реформи децентралізації був ухвалений Закон «Про засади державної регіональної політики» [47], завдяки якому державна підтримка розвитку регіонів та громад суттєво зросла. У 2015–2019 роках за державної підтримки було реалізовано понад 12 тисяч проєктів регіонального розвитку.

У період впровадження реформи децентралізації органи місцевого самоврядування отримали ширші повноваження у сфері адміністративних послуг. На місцевий рівень були передані функції щодо реєстрації місця проживання, оформлення паспортних документів, реєстрації підприємницької діяльності, актів цивільного стану та вирішення земельних питань.

Другий етап децентралізації тривав у 2020–2021 роках і був пов'язаний із завершенням формування нового адміністративно-територіального устрою держави. У червні 2020 року Кабінет Міністрів України затвердив новий базовий рівень адміністративно-територіального устрою, унаслідок чого було сформовано 1469 територіальних громад, які охопили всю територію України. У липні 2020 року Верховна Рада України прийняла постанову «Про утворення та ліквідацію районів», згідно з якою замість 490 існуючих районів було сформовано 136 нових укрупнених районів. У межах нового територіального устрою були призначені місцеві вибори, що відбулися 25 жовтня 2020 року.

Результати другого етапу реформи створили умови для подальшого розвитку місцевого самоврядування та проведення реформ у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту й енергоефективності. Для завершення реформи децентралізації необхідним залишається ухвалення низки важливих законів, до прикладу щодо адміністративно-територіального устрою України, служби в органах місцевого самоврядування, місцевого референдуму та державного нагляду за законністю рішень органів місцевої влади. Подальший

розвиток реформи має забезпечити чіткий розподіл повноважень між рівнями влади за принципом субсидіарності та створити ефективні механізми участі громадян у місцевому самоврядуванні [23].

Можна підсумувати, що основними передумовами реформи децентралізації стали надмірна централізація управління, неефективна робота органів місцевого самоврядування та фінансова залежність окремих громад. Реформа децентралізації мала забезпечити безперервний розвиток регіонів та покращити роботу місцевих органів влади. Реформа децентралізації в Україні здійснювалася у два етапи, де перший етап організаційним та передбачав налагодження інституційної спроможності громад. Другий етап мав на меті закріпити нормативні та методичні вимоги до впровадження реформи та завершити формування основних територіальних громад.

2.2. Нормативно-правове забезпечення децентралізації

Важливою для ефективної реалізації реформи децентралізації була також і чітко сформована нормативна база. У межах ухвалення законодавчих актів влада орієнтувалася здебільшого на європейські стандарти, що сприяло підкріпленню принципу народовладдя та ефективному розподілу владних повноважень.

Початок процесу децентралізації влади в Україні пов'язують із ухваленням Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 року Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Головною метою цієї реформи стало передання значної частини управлінських повноважень і фінансових ресурсів органам місцевого самоврядування базового рівня, тоді як за державою зберігалися функції нагляду за законністю діяльності місцевої влади.

Характерною особливістю української моделі децентралізації стало те, що реформа місцевого самоврядування здійснювалася одночасно з оновленням адміністративно-територіального устрою, державною регіональною політикою та змінами в окремих сферах управління. Такі перетворення передбачали передачу частини владних функцій на нижчі рівні управління та безпосередньо органам місцевого самоврядування. Одним із ключових завдань стало подолання

централізованої системи управління, за якої основні рішення та ініціативи надходили виключно від центральної влади. У результаті децентралізації територіальні громади отримали можливість самостійно вирішувати значну частину питань місцевого значення.

Реформа мала важливе значення не лише для вдосконалення системи публічного управління, а й для розвитку громадянської активності та зміни суспільних підходів до управління територіями. Децентралізація розглядалася як ефективний інструмент економічного, соціального та інфраструктурного розвитку регіонів. Основою для реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні стала польська модель реформ, реалізована Польща напередодні вступу держави до Європейського Союзу [3, с. 84].

Ефективний розвиток територіальних громад та відновлення українських територій, що постраждали внаслідок російської агресії, значною мірою залежать від належної законодавчої підтримки діяльності органів місцевого самоврядування з боку держави. Саме якісне нормативно-правове забезпечення створює умови для стабільного функціонування місцевої влади та подальшого розвитку реформи децентралізації.

Головні напрями реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади висвітлені у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р [53]. Важливе значення мають також інші стратегічні документи, спрямовані на підвищення ефективності реформи. Серед них Дорожня карта децентралізації [19], Деякі питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі [18], Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки [48], а також документи, пов'язані зі стратегічним плануванням відновлення держави в умовах війни та у повоєнний період. Важливу роль також мають рекомендації Ради Європи та декларації міжнародних платформ.

Одним із важливих орієнтирів у формуванні законодавчої політики держави є План заходів щодо реалізації стратегічного курсу України на здобуття повноправного членства в Європейському Союзі. Відповідно до Плану роботи Комітету Верховна Рада України на період дванадцятої сесії IX скликання визначено ключові напрями законотворчої діяльності, які включають помісячне планування підготовки законопроектів, перелік законодавчих ініціатив інших парламентських комітетів, щодо яких надаватимуться пропозиції, а також питання контролю за виконанням законів, постанов парламенту та рішень Комітету.

У напрямі наявних стратегічних документів і необхідності забезпечення стабільного функціонування органів місцевого самоврядування особливої актуальності набуває виявлення проблемних аспектів, що ускладнюють діяльність ОМС. Аналіз подібних проблем дає змогу органам влади визначати пріоритетні напрями законодавчих змін, спрямованих на усунення існуючих недоліків та подальше вдосконалення системи місцевого самоврядування в Україні [16].

Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [52] був розроблений з урахуванням сучасного європейського досвіду у сфері місцевого самоврядування. Документ визначає правові та організаційні засади міжмуніципального співробітництва, окреслює його основні принципи, форми реалізації та механізми функціонування. Також закон регулює питання фінансового забезпечення співпраці громад, державного стимулювання таких процесів і здійснення контролю за їх реалізацією.

Важливе місце у системі нормативно-правового забезпечення децентралізації посідає Закон України «Про засади державної регіональної політики». Закон визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні та організаційні засади реалізації державної регіональної політики як складової внутрішньої політики держави, спрямованої на збалансований розвиток регіонів [47].

Важливу роль у забезпеченні фінансової самостійності громад відіграв Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад». Цим нормативно-правовим актом було визначено порядок формування та виконання

бюджетів ОТГ, а також запроваджено прямі міжбюджетні відносини між об'єднаними територіальними громадами та Міністерством фінансів України [45].

Кабінет Міністрів України визначив підтримку реформи децентралізації одним із пріоритетних напрямів державної політики, спрямованих на зміцнення місцевого самоврядування та забезпечення стабільного економічного розвитку країни. Важливим етапом у становленні базового рівня місцевого самоврядування став 2020 рік. 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій, відповідно до якого в Україні було сформовано 1469 територіальних громад, що охопили всю територію держави.

Наступним кроком стало прийняття Верховною Радою України 17 липня 2020 року Постанови № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів» [54]. Згідно з документом, в Україні було сформовано 136 нових районів замість попередніх 490. Крім того, 15 липня 2020 року парламент ухвалив Постанову № 3809 про проведення чергових місцевих виборів 25 жовтня 2020 року, а вже 16 липня були внесені зміни до виборчого законодавства, необхідні для організації виборчого процесу в умовах нового адміністративно-територіального устрою.

У результаті 25 жовтня 2020 року місцеві вибори відбулися вже на новій територіальній основі громад та районів. Реалізація цих заходів забезпечила формування стабільного правового та інституційного підґрунтя для подальшого розвитку реформи місцевого самоврядування. Окрім цього, реформа сприяла активізації змін у сферах охорони здоров'я, освіти, культури, соціального забезпечення, енергоефективності та інших важливих напрямках суспільного розвитку [51].

Як зазначають науковці А. Круглашов та В. Бурега, законодавчі й виконавчі органи влади України змогли сформувати необхідну концептуальну та нормативно-правову основу для впровадження реформи децентралізації. На початковому етапі реформування було прийнято низку законів і внесено зміни до чинного законодавства, що забезпечило належні умови для практичної реалізації децентралізаційних перетворень.

Важливими кроками стало оновлення положень Бюджетного та Податкового кодексів України, ухвалення Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», а також внесення змін до інших нормативно-правових актів, спрямованих на розширення компетенції органів місцевого самоврядування та вдосконалення механізмів надання адміністративних послуг. Суттєве значення для реалізації реформи мали також теоретико-методологічні засади, закладені у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні та Методиці формування спроможних територіальних громад. Зазначені документи були розроблені з урахуванням положень Європейська хартія місцевого самоврядування та стали основою для практичного впровадження реформ.

Прийняті законодавчі й політичні рішення започаткували реальні процеси децентралізації та забезпечили певну послідовність у реалізації реформи. Проте процес реформування супроводжувався низкою труднощів, суперечностей і конфліктних ситуацій. Також децентралізаційні зміни досі не отримали повного закріплення на конституційному рівні. Спроби внесення відповідних змін до Конституції України наразі не були успішними, що створює певні ризики для стабільності реформи та гарантування незворотності її результатів у майбутньому [31, с. 69].

Отож, ефективне проведення реформи децентралізації передбачало також оновлення законодавчої бази яка мала врегулювати діяльність місцевого самоврядування та процес передачі повноважень на місця. Ухвалення Концепції реформування місцевого самоврядування стало підґрунтям для запуску реформи децентралізації. Українська модель децентралізації формувалася з урахуванням принципів Європейської хартії місцевого самоврядування та досвіду Польщі. Завдяки реформі було створено нову систему територіальних громад, укрупнено райони, розширено повноваження органів місцевого самоврядування та зміцнено фінансову стійкість громад.

2.3. Інституційні зміни та формування територіальних громад

Реформа децентралізації потребувала не лише законодавчих змін, а й загалом трансформації системи органів місцевого самоврядування. Інституційні зміни передбачали оновлення структури органів влади, механізмів управління та системи повноважень.

Розроблені концептуальні засади реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади передбачали необхідність внесення змін до Конституції України. Планувалося створення виконавчих органів при обласних і районних радах, трансформація місцевих державних адміністрацій у структури з наглядово-контрольними функціями, удосконалення адміністративно-територіального устрою держави та закріплення територіальної громади як базової одиниці такого устрою. Проте через відсутність достатньої підтримки конституційних змін подальша реалізація реформи здійснювалася в межах чинного законодавства на основі вже ухвалених нормативно-правових актів.

У ході реформування були внесені зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, прийнято закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про засади державної регіональної політики», а також низку інших нормативних актів, спрямованих на розширення компетенції органів місцевого самоврядування та вдосконалення механізмів надання адміністративних послуг. Органи місцевого самоврядування були наділені новими повноваженнями у сферах реєстрації місця проживання населення, оформлення паспортів, державної реєстрації фізичних та юридичних осіб, підприємницької діяльності, громадських організацій, актів цивільного стану, а також речових прав.

У результаті проведення організаційних заходів, розроблення перспективних планів формування громад і підготовки відповідних методичних рекомендацій станом на початок липня 2018 року в Україні було сформовано 753 об'єднані територіальні громади, до яких увійшли 3492 колишні місцеві ради [40, с. 11].

Саме Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні стала базовим програмним документом, який визначив

подальший напрям трансформації системи публічної влади та адміністративно-територіального устрою держави. Вона заклала основи реформи децентралізації, окреслила механізми передачі частини владних повноважень органам місцевого самоврядування та визначила принципи створення спроможних територіальних громад. Формування спроможних територіальних громад здійснювалося з урахуванням низки ключових чинників:

1. Оцінювалася здатність органів місцевого самоврядування забезпечувати ефективне вирішення питань місцевого значення та належне задоволення потреб населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

2. Ураховувалися історичні, географічні, соціально-економічні та культурні особливості розвитку окремих територій.

3. Під час утворення територіальних громад бралися до уваги стан інфраструктури, фінансова спроможність громад, особливості трудової міграції населення, а також рівень доступності адміністративних, соціальних, освітніх і медичних послуг для жителів відповідних територій [34, с. 195].

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [46], процес добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ і міст, а також приєднання до об'єднаних територіальних громад, має здійснюватися з дотриманням визначених вимог. Насамперед у межах однієї об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої громади з окремим представницьким органом місцевого самоврядування. Територія ОТГ повинна бути цілісною та нерозривною, а її межі визначаються відповідно до зовнішніх меж юрисдикції громад, які увійшли до складу об'єднання.

Також законодавством передбачено, що об'єднана територіальна громада має формуватися в межах однієї області або Автономної Республіки Крим. Під час ухвалення рішень щодо добровільного об'єднання враховуються історичні, природні, етнічні, культурні та інші особливості територій, які можуть впливати на соціально-економічний розвиток громади. Важливою умовою є й те, що рівень якості та доступності публічних послуг після об'єднання не повинен бути нижчим,

ніж до створення ОТГ. Окрему увагу приділяють визначенню спроможності майбутньої громади, адже саме це є підставою для включення її до Перспективного плану формування територій громад та подальшого отримання державної субвенції на соціально-економічний розвиток.

Об'єднання територіальних громад відбувається відповідно до Методики формування спроможних територіальних громад [49] і включає кілька послідовних етапів: ініціювання процесу добровільного об'єднання, проведення громадського обговорення відповідної пропозиції, ухвалення радами рішень про надання згоди на об'єднання та делегування представників для підготовки проєкту рішення, схвалення цього проєкту, подання його до обласної державної адміністрації для перевірки на відповідність Конституції та законам України, отримання відповідного висновку голови обласної державної адміністрації, а також остаточне прийняття радами рішень про добровільне об'єднання громад.

Об'єднана територіальна громада (ОТГ) вважається утвореною з моменту набрання чинності рішень усіх місцевих рад, які підтримали процес добровільного об'єднання. У правовому аспекті після ухвалення відповідного рішення радою-ініціатором здійснюється передача майна, майнових прав та обов'язків окремих громад до новоутвореної ОТГ, яка є їх правонаступником.

Мешканці об'єднаної громади сплачують місцеві податки і збори безпосередньо до її бюджету. Таким чином, ОТГ можна розглядати як інтегроване утворення, що об'єднує ресурси попередніх територіальних громад та забезпечує консолідацію їхнього майна, прав і зобов'язань. У межах своєї компетенції органи управління ОТГ отримують повноваження щодо регулювання земельних відносин, а також право розпоряджатися земельними ділянками державної власності сільськогосподарського призначення, що знаходяться в межах відповідної території [44, с. 50].

12 червня 2020 року Кабінет Міністрів України ухвалив 24 розпорядження, якими були визначені адміністративні центри та затверджені території територіальних громад в областях. У результаті проведеної реформи в державі було сформовано 1469 територіальних громад, зокрема 31 громада на тимчасово

непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей. 25 жовтня 2020 року відбулися перші місцеві вибори голів громад і депутатів місцевих рад у 1420 з 1469 територіальних громад. У 19 громадах Донецької та Луганської областей вибори не проводилися з міркувань безпеки, тому там тимчасово функціонували військово-цивільні адміністрації. Основні цифри, що стосуються утворення територіальних громад, висвітлено на рис. 2.1.

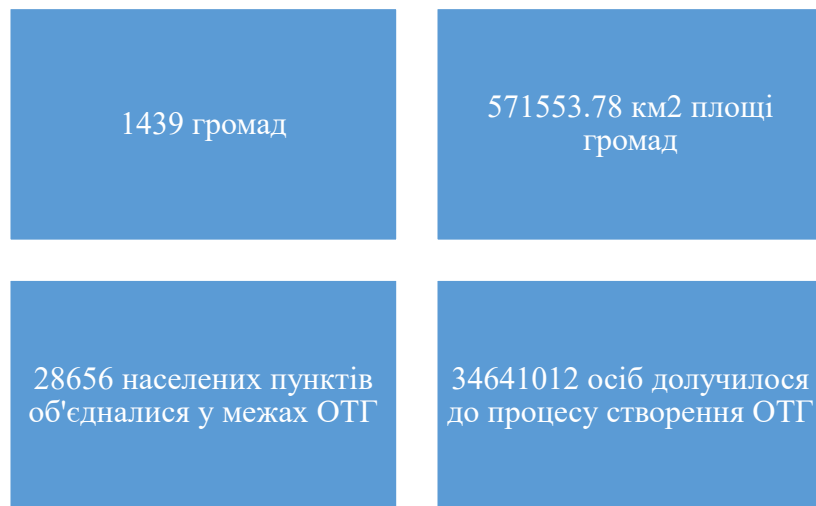

Рис. 2.1 – Статистичні дані, що демонструють особливості впровадження реформи децентралізації

Джерело: [58].

Отже, реформа децентралізації стала одним із ключових чинників розвитку регіональної політики. Реформа децентралізації була спрямована на передачу повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування. Концепція реформування місцевого самоврядування стала одним із основних документів, що визначив особливості та етапи формування об'єднаних територіальних громад. Об'єднані територіальні територіальні громади формувалися на засадах добровільності, цілісності території та спроможності забезпечувати населення освітніми, медичними та соціальними послугами.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКАРПАТТІ

3.1. Становлення територіальних громад в Івано-Франківській області

Реформа децентралізації була важливою для формування нової системи місцевого самоврядування та створення спроможних територіальних громад. Івано-Франківська область була одним із регіонів, що активно долучився до реалізації цієї реформи.

Реформа децентралізації, розпочата у 2014 році, істотно позначилася на політичних процесах на місцевому рівні. Передача значної частини повноважень і фінансових ресурсів від центральних органів влади до територіальних громад сприяла зростанню впливу політичних партій у регіонах. Якщо раніше місцева політика часто ґрунтувалася на діяльності окремих впливових осіб або мала переважно непартійний характер, то після реформи партійні організації почали активно впливати на формування органів місцевого самоврядування, кадрову політику та напрями розвитку громад.

Децентралізація сприяла розвитку місцевої демократії, однак водночас виявила низку проблемних аспектів. Як зазначає О. Миколайчук, серед основних із них можна виділити фрагментацію партійної системи, недостатній рівень розвитку сталих партійних осередків на місцях, а також надмірну персоналізацію політичного процесу, коли значний вплив мають окремі політичні лідери. У частині територіальних громад простежується домінування окремих політичних сил, що потенційно може знижувати прозорість ухвалення управлінських рішень і впливати на рівень довіри громадян до місцевої влади. У цьому напрямі результативність реформи значною мірою залежить від розвитку місцевих партійних структур, їхньої здатності до конструктивної взаємодії з органами місцевого самоврядування та від недопущення переваги політичних інтересів над потребами громади. Після впровадження реформи партійна система в Івано-Франківській області характеризується політичним плюралізмом і високим рівнем конкуренції між партіями. За результатами місцевих виборів 2020 року до Івано-

Франківської обласної ради були обрані представники шести політичних партій [60]. Жодна з політичних сил не змогла здобути абсолютної більшості мандатів, що призвело до необхідності формування коаліційних домовленостей та пошуку компромісів між різними політичними групами. Найбільшу кількість місць в обласній раді отримали: Всеукраїнське об'єднання «Свобода» – 18 депутатів (19,37 % голосів), «Європейська Солідарність» – 17 мандатів (17,25 %), партія «За Майбутнє» – 16 мандатів (16,27 %) та ВО «Батьківщина» – 14 депутатів (14,85 %). Також до складу ради увійшли представники регіональної політичної сили «Платформа Громад» – 10 депутатів (10,36 %) та партії «Слуга народу» – 9 депутатів (8,99 %). «Платформа Громад» є місцевим політичним проєктом, який сформувався на території Прикарпаття внаслідок розколу регіонального осередку партії «Блок Петра Порошенка «Солідарність» і об'єднав частину депутатів попереднього складу обласної ради [36, с. 212].

Результати виборів до Івано-Франківської міської ради продемонстрували виразну перевагу кількох політичних сил. Найбільшу кількість депутатських мандатів отримало Всеукраїнське об'єднання «Свобода», яке здобуло 28 місць у міській раді. Другу позицію посіла партія «Європейська Солідарність» із 10 мандатами, тоді як ВО «Батьківщина» отримала 4 депутатські місця, зайнявши третє місце за результатами голосування. На виборах міського голови впевнену перемогу здобув чинний на той момент очільник міста Івано-Франківська Руслан Марцінків, який представляв ВО «Свобода».

Інші політичні сили: «Слуга народу», «За майбутнє», «Платформа Громад» та «Українська галицька партія», не отримали суттєвої підтримки виборців. Подібна політична картина загалом простежувалася і в більшості територіальних громад Івано-Франківської області, де результати місцевих виборів 2020 року в цілому корелювали з підсумками голосування як до обласної, так і до міської рад [27, с. 225].

Одним із практичних прикладів реалізації та ефективності реформи децентралізації є Старобогородчанська територіальна громада. Уже на початковому етапі свого функціонування громада відчула позитивні результати

реформування системи місцевого самоврядування та розширення фінансових можливостей. Під час різдвяних свят у 2017 році в громаді відбулося урочисте освячення автомобіля екстреної медичної допомоги, придбаного за кошти Державного фонду регіонального розвитку у співфінансуванні з місцевим бюджетом. Цей проєкт став переможцем конкурсу серед понад 160 поданих ініціатив, а на його реалізацію було спрямовано 1 470 000 гривень із зазначеного фонду.

Народний депутат України від Івано-Франківщини Юрій Бабій, який був присутній на заході, наголосив, що реалізація цього проєкту стала можливою завдяки результативній взаємодії органів місцевого самоврядування та народних депутатів, які були зацікавлені у розвитку регіону. На його думку, цей приклад ілюструє практичну дієвість реформи децентралізації, сприяє підвищенню довіри населення до змін та стимулює подальший розвиток і укрупнення територіальних громад. Одним із ключових результатів реформи є посилення фінансової автономії громад, що дає змогу самостійно розпоряджатися бюджетними ресурсами та приймати управлінські рішення на місцевому рівні.

Важливу роль у розвитку громади відіграє співпраця органів влади з громадськістю, яка спрямована на розв'язання соціальних проблем, підтримку місцевих ініціатив та реалізацію суспільно важливих проєктів. Реалізація зазначеного медичного проєкту стала прикладом ефективного використання інструментів децентралізації, покращила доступ населення до медичних послуг і підтвердила доцільність подальшої співпраці місцевих та державних органів влади задля розвитку регіону [15].

У 2026 році на території Прикарпаття розпочався новий етап поглиблення міжмуніципальної співпраці. У місті Галич представники 15 територіальних громад Івано-Франківської області підписали меморандум про створення Івано-Франківської міської агломерації. Цей крок засвідчив перехід громад від окремих форм взаємодії до більш системного та скоординованого підходу до розвитку територій навколо обласного центру, з визначенням спільних стратегічних

пріоритетів, реалізацією спільних проєктів і формуванням довгострокової моделі розвитку регіону.

До складу майбутньої агломерації увійшли Івано-Франківська, Галицька, Тисменицька, Тлумацька, Богородчанська, Єзупільська, Лисецька, Отинійська, Дзвиняцька, Дубовецька, Загвіздянська, Переріслянська, Старобогородчанська, Угринівська та Ямницька територіальні громади. Народний депутат України Віталій Безгін зазначив, що в Україні поступово формується практика тіснішої взаємодії між громадами, яка передбачає спільне використання фінансових та управлінських ресурсів для вирішення питань транспорту, управління відходами, просторового планування та розвитку інфраструктури. Як приклад ефективної реалізації агломераційного підходу він навів досвід Львів, а також наголосив, що цей досвід нині активно адаптується і на Івано-Франківська область.

Виконавчий директор Івано-Франківського регіонального відділення Асоціації міст України Юрій Стефанчук підкреслив, що підписаний меморандум є підтвердженням готовності громад до створення агломераційної моделі як важливого центру регіонального розвитку, що відповідає державним пріоритетам регіональної політики. Івано-Франківськ стане третім містом в Україні після Києва та Львова, де впроваджується формат міської агломерації.

За словами міського голови Івано-Франківська Руслана Марцінків, створення агломерації має не лише економічне та інфраструктурне значення, а й важливий безпековий та євроінтеграційний вимір. Наразі вже залучено грантове фінансування для розробки стратегії розвитку агломерації, що має забезпечити перехід від декларативних намірів до практичного впровадження спільних рішень. Очікується, що формування агломераційного об'єднання сприятиме більш ефективному використанню ресурсів, активізації інвестицій, розвитку підприємництва та підвищенню якості життя населення громад Прикарпаття [2].

Можна зробити висновок, що реформа децентралізації була важливим етапом розвитку місцевого самоврядування на Прикарпатті. Передача повноважень та фінансових ресурсів громадам посилила роль політичних партій у регіоні. Значний вплив у регіоні зберегли ВО «Свобода» та «Європейська Солідарність», що якраз і

підтвердили результати виборів 2020 року. Основними проблемами розвитку місцевої демократії Прикарпаття були фрагментація партійної системи, персоналізація політики та залежність політичних процесів від окремих лідерів. Практичні результати реформи децентралізації демонструє приклад Старобогородчанської територіальної громади, яка підтвердила ефективність реформи у сфері фінансової самостійності та реалізації соціальних проєктів.

3.2. Територіальні громади Прикарпаття в умовах війни за Незалежність України

Після початку повномасштабного вторгнення РФ у громадах нашої держави сформувалися нові проблеми, які були пов'язані із фінансовими та безпековими чинниками. Територіальні громади стали важливими осередками для збору допомоги ЗСУ, ВПО та підтримки місцевого населення.

З початку повномасштабної агресії російської федерації проти України в Івано-Франківській області було зафіксовано 214 обстрілів. Унаслідок ворожих атак зазнали пошкоджень 333 об'єкти, серед яких 210 приватних житлових будинків, 13 об'єктів критичної інфраструктури, три заклади освіти та одна церква. У результаті обстрілів загинуло четверо осіб, ще 30 мешканців області отримали поранення різного ступеня тяжкості.

Правоохоронні органи Прикарпаття продовжують роботу в посиленому режимі. Для стабільного функціонування спецлінії «102» в умовах можливих блекаутів і загроз обстрілів у Головному управлінні Національної поліції в області було створено шість резервних дистанційних каналів прийому викликів, а також облаштовано п'ять робочих місць у захисних укриттях.

З 24 лютого 2022 року оператори служби «102» опрацювали 846 393 звернення громадян. Щодня до забезпечення громадського порядку залучається в середньому близько 300 поліцейських нарядів, які здійснюють патрулювання населених пунктів і житлових кварталів, виконують завдання у складі сил територіальної оборони, несуть службу на блокпостах, а також забезпечують

охорону органів державної влади, об'єктів критичної інфраструктури, торговельних об'єктів і релігійних споруд [7].

Активно громади Івано-Франківщини долучаються і до збору гуманітарної допомоги. Громади організовують гуманітарні штаби, забезпечують переселенців необхідними речами та допомагають соціально вразливим категоріям населення. Наприклад, У 2022 році на території Івано-Франківської області представники десяти територіальних громад обговорювали шляхи взаємодії для подолання гуманітарних викликів, що виникли внаслідок повномасштабної війни в Україні. У межах цієї ініціативи громади також отримали комплекти обладнання, призначені для покращення умов проживання внутрішньо переміщених осіб у місцях тимчасового розміщення.

19 жовтня у Старобогородчанській територіальній громаді з ініціативи Агенції розвитку ОТГ Прикарпаття було проведено круглий стіл на тему «Співпраця громад задля подолання гуманітарних наслідків війни». Під час заходу представники десяти громад області обмінялися досвідом реагування на кризові ситуації на рівні місцевого самоврядування, приділивши особливу увагу організації роботи та функціонуванню прихистків для внутрішньо переміщених осіб [1].

У межах реалізації проєкту HUSKROUA/2301/8.2/02 «Гуманітарна допомога Україні – багатосекторальна гуманітарна допомога в Західній Україні» 28 грудня 2023 року громадська організація «Громадський центр “Еталон”» під керівництвом Лесі Аронець передала Тлумацька міська територіальна громада гуманітарну допомогу у вигляді наборів твердого палива. Загальна вартість наданої підтримки становила 197 653,50 грн. Отримані ресурси були спрямовані на забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб, частина з яких проживає в приватному житлі. Окрім цього, частину допомоги передали КП «Тлумачкомунсервіс» для організації та підтримки централізованого опалення місць компактного проживання ВПО. Зокрема, йшлося про гуртожиток ВСП «Тлумацький фаховий коледж» Львівського національного університету природокористування в місті Тлумач, а також Івано-Франківський обласний центр соціальної підтримки дітей та сімей, що підпорядковується обласній раді [11].

Активно громади Прикарпаття також підтримують і збори для Збройних Сил України. ОТГ Івано-Франківщини виділяють кошти із місцевих бюджетів на потреби ЗСУ, закуповують дрони, автомобілі, амуніції та підтримують військові частини. У 2026 році Івано-Франківськ продовжує активно здійснювати масштабну підтримку українських військових підрозділів. У лютому місто передало батальйону «Свобода» 4-ї бригади Національної гвардії «Рубіж», який виконує бойові завдання на dobroпільсько-покровському напрямку, 10 оптоволоконних FPV-дронів «Мотанка 10», чотири квадрокоптери «Matrice», чотири апарати «Autel», наземну станцію управління та інше необхідне обладнання.

Крім того, для 42-ї окремої механізованої бригади було закуплено 30 FPV-дронів, для підрозділу «Сапсан» 24-ї механізованої бригади передано дрон нічного бачення «Matrice 4T» та 35 FPV-дронів, для 80-ї окремої десантно-штурмової бригади – 50 FPV-дронів, а для 116-ї окремої механізованої бригади – 20 акумуляторів для важких ударних безпілотних систем. У бюджеті Івано-Франківської міської громади на 2026 рік передбачено 825 млн грн на підтримку Сил оборони України. Для порівняння, у 2025 році обсяг допомоги становив 800 млн грн, а у 2024 році – 612 млн грн, причому фактичні витрати перевищили первинно заплановані показники. Завдяки таким результатам Івано-Франківськ залишається одним із лідерів серед українських міст за рівнем фінансової та матеріально-технічної підтримки Збройних сил України [24].

Для забезпечення потреб військових громади Івано-Франківщини також здійснили закупівлю квадрокоптерів моделей Mavic 3T та Mavic Fly More Combo. Зазначена допомога становить половину з 42 проєктів, які Івано-Франківська громада реалізувала у досить стислі строки. Авторка однієї з ініціатив Дарія Біль зазначила, що подала свій проєкт через особисту мотивацію, оскільки її брат проходить службу у 78-му батальйоні. Вона підкреслила, що безпілотні літальні апарати сьогодні відіграють критично важливу роль на фронті, а їхня наявність є необхідною умовою ведення сучасних бойових дій, тому така підтримка військових є вкрай актуальною.

Міський голова Івано-Франківська Руслан Марцінків наголосив на важливості підтримки Збройних сил України, а також звернув увагу на те, що допомога військовим є спільним обов'язком громади. Він також подякував мешканцям міста та ініціаторам проєктів, які подають відповідні пропозиції, адже це дає змогу оперативно забезпечувати військових необхідною технікою та обладнанням [21].

Важливим напрямом забезпечення ефективної роботи громад під час війни є також і підтримка критичної інфраструктури. У 2025 році територіальні громади України отримали 740,3 млн грн на реалізацію 119 проєктів відновлення за підтримки Європейський інвестиційний банк. Розподіл відповідної субвенції для місцевих бюджетів було затверджено урядом у межах Програми відновлення України III.

Фінансові ресурси спрямовуються на відбудову об'єктів соціальної та критичної інфраструктури, насамперед у регіонах, що зазнали руйнувань унаслідок бойових дій. Як зазначив віцепрем'єр-міністр з відновлення – міністр розвитку громад та територій України Олексій Кулеба, ці кошти спрямовуються на найбільш пріоритетні для населення проєкти, які забезпечують базові потреби громад. Зокрема, йдеться про реконструкцію та будівництво закладів охорони здоров'я, модернізацію об'єктів критичної інфраструктури, а також посилення енергетичної стійкості територій. У межах програми передбачено фінансування 21 проєкту у сфері медицини, 63 об'єктів водопостачання і водовідведення, а також 35 ініціатив, спрямованих на підвищення енергетичної безпеки громад.

Серед проєктів, що реалізуються на території Івано-Франківської області, – реконструкція водопровідної мережі в місті Коломия та будівництво системи централізованої каналізації в місті Калуш. У 2025 році ці ініціативи були відібрані Міністерством розвитку громад та територій через відкритий конкурс у системі DREAM. Громади подавали проєктні заявки, які проходили експертну оцінку, а відбір здійснювався конкурсною комісією за участі представників органів влади та громадськості у відкритому онлайн-форматі [13].

Важливим для підтримки критичної інфраструктури та стійкості громад було і відкриття «Пунктів незламності». Станом на січень 2026 року в Івано-Франківській області для можливого реагування на відключення електроенергії та несприятливі погодні умови було підготовлено 468 пунктів обігріву, з яких 452 є стаціонарними та 16 – мобільними. Значна частина цих локацій облаштована укриттями, що дозволяє забезпечити додаткову безпеку населення. Як зазначила голова Івано-Франківська обласна військова адміністрація Світлана Онищук, регіон завчасно підготувався до можливих викликів зимового періоду з урахуванням прогнозів щодо суттєвого зниження температури. Стаціонарні «пункти незламності» були організовані різними структурами, зокрема:

- органами місцевого самоврядування – 377;
- підрозділами ДСНС області – 32;
- підрозділами Національної поліції – 25;
- Держпродспоживслужбою – 15;
- Укрзалізниця – 3 пункти [8].

Таким чином, громади Івано-Франківщини стали важливими осередками підтримки населення під час війни. ОТГ досить швидко адаптувались до нових проблем воєнного часу, а місцеве самоврядування взяло на себе частину функцій, що стосувались забезпечення безпеки та гуманітарної підтримки. У напрямі безпеки громади активно реагували на наслідки обстрілів, співпрацювали з поліцією, ДСНС та органами влади, а також створювали умови для стабільної роботи екстрених служб. Гуманітарна підтримка населення передбачала організацію гуманітарних штабів і прихистків, забезпечення переселенців усім необхідним, а також розбудову волонтерських організацій. Підтримка Збройних Сил України від громад Івано-Франківщини включала виділення коштів з місцевих бюджетів, закупівлю дронів, техніки, амуніції та автомобілів, а також залучення мешканців громад до волонтерських ініціатив.

3.3. Перспективи розвитку децентралізаційних процесів на прикладі Івано-Франківщини

Ефективна реалізація реформи місцевого самоврядування має важливе значення в умовах війни та майбутнього післявоєнного відновлення нашої держави. Позитивними наслідками децентралізації є підвищення фінансової стійкості громад, розвиток місцевих ініціатив та активізація міжнародного партнерства окремих регіонів.

На нашу думку, одним із перспективних напрямів удосконалення децентралізаційних процесів на Івано-Франківщині стане цифровізація громад. За словами Ю. Богача, інтеграція цифрових технологій у діяльність органів місцевого самоврядування відкриває нові можливості для реалізації принципів відкритого управління та електронної демократії шляхом:

- надання громадськості вільного доступу до інформації про діяльність органів місцевого самоврядування;
- застосування електронних засобів участі громадян, до прикладу онлайн-опитувань, громадських консультацій та електронних петицій;
- розвитку інструментів громадського бюджету в електронному форматі, що забезпечує мешканцям територіальних громад можливість безпосередньо брати участь у розподілі бюджетних ресурсів і здійснювати контроль за їх використанням;
- створення ефективних каналів комунікації та зворотного зв'язку з громадськістю через цифрові платформи й мобільні додатки;
- підвищення рівня правової поінформованості населення [4, с. 267].

Нині процес цифровізації в Україні відбувається досить інтенсивно. Пovoєнна відбудова держави потребуватиме значних зусиль, тому важливим завданням є оптимізація навантаження на органи місцевого самоврядування для забезпечення їх ефективної роботи та адаптації до нових викликів. Основні напрями, на які варто орієнтуватися територіальним громадам, Т. Стешенко та Я. Смольська формулюють так:

1. Посилення громадського контролю за використанням інвестицій і міжнародної донорської допомоги. Найбільш ефективним є впровадження електронних сервісів, які дадуть змогу громадянам відстежувати витрати, подавати

пропозиції, коментувати використання коштів та обговорювати заплановані проекти.

2. Формування єдиного цифрового веб-середовища, яке міститиме повну інформацію про доступні послуги та установи, де їх можна отримати, а також забезпечуватиме максимально можливу цифровізацію процесу надання послуг за допомогою інтегрованого сервісу.

3. Розроблення інтерактивних карт із відображенням зруйнованих і пошкоджених об'єктів (за аналогією з практикою м. Миколаєва), що сприятиме ефективнішому довгостроковому плануванню процесів відновлення.

4. Реалізація заходів щодо цифровізації підприємницької діяльності як важливої складової економічного розвитку держави. Підтримка бізнесу в умовах відбудови має передбачати автоматизацію документообігу та цифрове забезпечення підприємців, що допоможе скоротити зайві витрати й стимулюватиме розвиток інноваційних бізнес-моделей.

5. Удосконалення рівня цифрової обізнаності та навичок працівників органів місцевого самоврядування і населення загалом. Поряд із перевагами цифрові технології створюють і певні ризики, насамперед пов'язані з безпекою персональних даних, тому важливими є розвиток навичок кібербезпеки та профілактики правопорушень у цифровому середовищі [57, с. 93].

Актуальним напрямом післявоєнних децентралізаційних процесів є також і удосконалення стратегії енергетичної незалежності. Розподілені енергетичні системи орієнтовані на виробництво електроенергії безпосередньо поблизу локальних споживачів з урахуванням обсягів їхнього споживання, а також добових і сезонних коливань навантаження. До систем розподіленої генерації належать локальні джерела електроенергії, підключені до розподільчих електромереж або безпосередньо до споживачів у поєднанні із засобами накопичення та перетворення енергії.

Основною перевагою локальних джерел енергії є їхнє розташування на незначній відстані від споживача, що дає змогу мінімізувати втрати електроенергії під час передачі мережею та зменшити залежність від централізованих систем

енергопостачання. Крім того, децентралізований характер розміщення джерел розподіленої генерації та можливість їх взаємного резервування суттєво підвищують рівень енергетичної безпеки. Більшість технологій розподіленої генерації базується на використанні установок, що працюють на твердому паливі (вугіллі, біомасі, твердих побутових відходах), природному газі (газотурбінні, газопоршневі та парогазові установки), а також на відновлюваних джерелах енергії. До останніх належать малі сонячні, вітрові та гідроелектростанції, а також гібридні комплекси, які поєднують різні види ВДЕ та системи акумулювання енергії [56, с. 34].

Ефективне впровадження принципів зеленої економіки значною мірою залежить від діяльності органів місцевого самоврядування. У ході децентралізації територіальні громади отримали повноваження у сферах планування розвитку територій, управління природними та енергетичними ресурсами, а також залучення інвестицій. До ключових напрямів діяльності органів місцевого самоврядування у сфері розвитку зеленої економіки належать:

- реалізація стратегій сталого розвитку територіальних громад, що передбачають інтеграцію енергетичних і екологічних складових у стратегічні документи розвитку територій;
- підвищення рівня енергоефективності комунальних об'єктів, зокрема шляхом модернізації закладів освіти, медичних установ та адміністративних будівель через утеплення, впровадження сучасних систем опалення й енергоощадного освітлення;
- розвиток місцевої відновлюваної енергетики;
- створення енергетичних кооперативів для залучення жителів територіальних громад до спільного виробництва енергії та участі в управлінні енергетичними проєктами [33, с. 60].

До ефективних напрямів розвитку громад Івано-Франківщини можемо також віднести і удосконалення державно-приватного партнерства. Одним із ключових напрямів застосування державно-приватного партнерства у сучасних умовах є реалізація інфраструктурних проєктів. Йдеться, зокрема, про будівництво та

модернізацію доріг, мостів, аеропортів, портів, житлових об'єктів і комунальної інфраструктури. У межах такої співпраці держава взаємодіє з приватними партнерами у питаннях фінансування, будівництва та подальшої експлуатації об'єктів, що сприяє підвищенню якості життя населення та покращенню доступності послуг у територіальних громадах. Крім інфраструктурної сфери, механізми державно-приватного партнерства активно застосовуються для реалізації економічних проєктів.

Використання державно-приватного партнерства також сприяє розвитку туристичної галузі та підвищенню інвестиційної привабливості територіальних громад для іноземних відвідувачів. Такі проєкти можуть передбачати спільне фінансування туристичної інфраструктури, підтримку об'єктів культурної спадщини та популяризацію місцевих туристичних локацій. Одним із відомих прикладів подібної співпраці стала державна програма «Велике будівництво», започаткована у 2020 році Володимир Зеленський [38, с. 153].

Як наголошує Т. Кузь, аналіз взаємодії держави та сервісного бізнесу у сфері розвитку інфраструктури й підвищення якості обслуговування в умовах добровільного об'єднання територіальних громад засвідчив потребу у впорядкуванні та формуванні науково обґрунтованої системи партнерських відносин. Державно-приватне партнерство може стати ефективним інструментом реалізації сучасної політики. Впровадження державно-приватного партнерства сприятиме залученню додаткових ресурсів для проведення реформ в умовах розвитку територіальних громад, зменшенню навантаження на бюджетні видатки та активізації інвестиційної діяльності шляхом залучення фінансових ресурсів [32, с. 206].

Отож, реформа місцевого самоврядування забезпечує стійкість громад, а також підсилює їх фінансову спроможність. Одним із перспективних напрямів розвитку територіальних громад Івано-Франківщини є впровадження цифрових технологій у діяльність органів місцевого самоврядування, а також розвиток концепції електронної демократії. Електронні платформи дадуть змогу контролювати використання фінансових ресурсів, а також дозволять створити

єдиний цифровий простір для комунікації громадян та влади. Енергетична незалежність громад передбачає впровадження рішень, що стосується енергоефективності, зменшення втрат та забезпечення енергетичної безпеки. Державно-приватне партнерство дасть змогу реалізувати інфраструктурні та економічні проєкти, а також розвивати туризм, комунальну інфраструктуру і сервіс Івано-Франківського регіону.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження регіональних особливостей децентралізації влади в Україні нам вдалося сформулювати наступні висновки:

Децентралізація влади є одним із ключових процесів реформування системи публічного управління. Децентралізація передбачає передачу повноважень від центральних органів до органів місцевого самоврядування. Метою децентралізації є підвищення ефективності управління та покращення якості публічних послуг. Децентралізація також має різні форми та види і може бути політичною, адміністративною, економічною та екологічною. Децентралізація сприяє розвитку місцевого самоврядування, підвищує самостійність територіальних громад, а також покращує взаємодію влади та населення.

Основними моделями децентралізації є англосаксонська, романська та змішана модель. У межах країн ЄС основними принципами належного врядування є відкритість, участь, підзвітність, ефективність та узгодженість діяльності влади. Спільними рисами децентралізаційних процесів у європейських країнах є демократизація, автономія громад та розвиток конкуренції. Принцип субсидіарності є базовим принципом для розподілу повноважень у межах запровадження реформи децентралізації.

Європейський досвід децентралізації є корисним для розвитку сучасних систем публічного управління в Україні. Спільною тенденцією для всіх європейських країн є розширення повноважень місцевого самоврядування та посилення автономії місцевих органів. Основною метою децентралізації у країнах ЄС є забезпечення громадянської участі, прозорості та підзвітності, що є ключовими принципами європейського врядування. У державах Європейського Союзу, наприклад, Франції, Італії, Німеччині, Польщі та Іспанії, досить вдало поєднано державний контроль та місцеву самостійність. Саме тому європейський досвід децентралізації можна вважати важливим орієнтиром для вдосконалення децентралізаційних реформ у нашій державі.

Основними передумовами реформи децентралізації стали надмірна централізація управління, неефективна робота органів місцевого самоврядування та фінансова залежність окремих громад. Реформа децентралізації мала забезпечити безперервний розвиток регіонів та покращити роботу місцевих органів влади. Реформа децентралізації в Україні здійснювалася у два етапи, де перший етап організаційним та передбачав налагодження інституційної спроможності громад. Другий етап мав на меті закріпити нормативні та методичні вимоги до впровадження реформи та завершити формування основних територіальних громад.

Ефективне проведення реформи децентралізації передбачало також оновлення законодавчої бази яка мала врегулювати діяльність місцевого самоврядування та процес передачі повноважень на місця. Ухвалення Концепції реформування місцевого самоврядування стало підґрунтям для запуску реформи децентралізації. Українська модель децентралізації формувалася з урахуванням принципів Європейської хартії місцевого самоврядування та досвіду Польщі. Завдяки реформі було створено нову систему територіальних громад, укрупнено райони, розширено повноваження органів місцевого самоврядування та зміцнено фінансову стійкість громад.

Реформа децентралізації стала одним із ключових чинників розвитку регіональної політики. Реформа децентралізації була спрямована на передачу повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування. Концепція реформування місцевого самоврядування стала одним із основних документів, що визначив особливості та етапи формування об'єднаних територіальних громад. Об'єднані територіальні територіальні громади формувалися на засадах добровільності, цілісності території та спроможності забезпечувати населення освітніми, медичними та соціальними послугами.

Реформа децентралізації була важливим етапом розвитку місцевого самоврядування на Прикарпатті. Передача повноважень та фінансових ресурсів громадам посилила роль політичних партій у регіоні. Значний вплив у регіоні зберегли ВО «Свобода» та «Європейська Солідарність», що якраз і підтвердили

результати виборів 2020 року. Основними проблемами розвитку місцевої демократії Прикарпаття були фрагментація партійної системи, персоналізація політики та залежність політичних процесів від окремих лідерів. Практичні результати реформи децентралізації демонструє приклад Старобогородчанської територіальної громади, яка підтвердила ефективність реформи у сфері фінансової самостійності та реалізації соціальних проєктів.

Громади Івано-Франківщини стали важливими осередками підтримки населення під час війни. ОТГ досить швидко адаптувались до нових проблем воєнного часу, а місцеве самоврядування взяло на себе частину функцій, що стосувались забезпечення безпеки та гуманітарної підтримки. У напрямі безпеки громади активно реагували на наслідки обстрілів, співпрацювали з поліцією, ДСНС та органами влади, а також створювали умови для стабільної роботи екстрених служб. Гуманітарна підтримка населення передбачала організацію гуманітарних штабів і прихистків, забезпечення переселенців усім необхідним, а також розбудову волонтерських організацій. Підтримка Збройних Сил України від громад Івано-Франківщини включала виділення коштів з місцевих бюджетів, закупівлю дронів, техніки, амуніції та автомобілів, а також залучення мешканців громад до волонтерських ініціатив.

Реформа місцевого самоврядування забезпечує стійкість громад, а також підсилює їх фінансову спроможність. Одним із перспективних напрямів розвитку територіальних громад Івано-Франківщини є впровадження цифрових технологій у діяльність органів місцевого самоврядування, а також розвиток концепції електронної демократії. Електронні платформи дадуть змогу контролювати використання фінансових ресурсів, а також дозволять створити єдиний цифровий простір для комунікації громадян та влади. Енергетична незалежність громад передбачає впровадження рішень, що стосується енергоефективності, зменшення втрат та забезпечення енергетичної безпеки. Державно-приватне партнерство дасть змогу реалізувати інфраструктурні та економічні проєкти, а також розвивати туризм, комунальну інфраструктуру і сервіс Івано-Франківського регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 10 громад Прикарпаття отримали обладнання для прихистків. Івано-Франківська обласна державна адміністрація. 21 жовтня 2022. URL: <https://www.if.gov.ua/news/10-hromad-prykarpattia-otrymaly-obladnannia-dlia-prykhystkiv>. (дата звернення: 23.05.2026)
2. 15 громад Прикарпаття об'єднуються навколо Івано-Франківська: у Галичі підписали меморандум про створення міської агломерації. Децентралізація. 30 січня 2026. URL: https://decentralization.ua/news/20387?fbclid=IwY2xjawSAAb9leHRuA2FlbQIxMABicmlkETFHZFVMdVFhMFkySXI5d3NUc3J0YwZhcHBfaWQQMjlyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHvx59IAAtq_5Bnl4V5cEl-WUY2Q9RSym2dAIzcAP9hhfefxwmA67EOZRXgnjj_aem_jMvXAIc2o1toAfzAv3cs. (дата звернення: 23.05.2026)
3. Бевз Т. Законодавча база реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: здобутки і прорахунки. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса НАН України*. 2019. Вип. 1. С. 82–96. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/bevz_zakonodavcha.pdf. (дата звернення: 27.04.2026)
4. Богач Ю. Цифровізація діяльності органів місцевого самоврядування як інструмент забезпечення сталого розвитку територіальних громад. *Економічний простір*. 2025. Вип. 201. С. 264–268.
5. Бортнікова А. В. Місцеве самоврядування на Волині: суспільно-політичні традиції і сучасний процес децентралізації: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 372 с.
6. Бриль К. Поняття децентралізації як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. *Часопис Київського університету права*. 2015. Вип. 4. С. 136–139. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2015_4_31.pdf. (дата звернення: 20.04.2026)

7. Василик І. Через ворожі обстріли, від початку повномасштабної війни, на Франківщині загинули 4 осіб. PRAVDA. 22 лютого 2026. URL: <https://pravda.if.ua/cherez-vorozhi-obstrily-vid-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny-na-frankivshhyni-zagynuly-4-osib/>. (дата звернення: 23.05.2026)

8. Водницька Г. На Івано-Франківщині розгорнули 468 «пунктів незламності». Суспільне. Івано-Франківськ. 9 січня 2026. URL: <https://suspilne.media/ivano-frankivsk/1209526-na-ivano-frankivsini-rozgornuli-468-punktiv-nezlamnosti/>. (дата звернення: 24.05.2026)

9. Гаврік Р. Європейський досвід впровадження децентралізації та зміни підходів до формування місцевих органів публічної влади. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 6. С. 312–315.

10. Глизнер С. В. Поняття, типи та причини запровадження децентралізації в Україні. *Політикус* : наук. журнал. 2019. № 1. С. 36–40. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/7150> (дата звернення: 20.04.2026)

11. ГО «Громадський центр «Еталон» передав гуманітарну допомогу для внутрішньо переміщених осіб. Тлумацька міська рада. 29 грудня 2023. URL: <https://tlumacka-gromada.gov.ua/news/1703856446/>. (дата звернення: 23.05.2026)

12. Гордієнко В., Оніщенко М. Зарубіжний досвід децентралізації публічної влади та можливості його трансформації в Україні. *Вісник СумДУ*. 2019. С. 83–89. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76912>. (дата звернення: 20.04.2026)

13. Громади Івано-Франківщини отримають фінансування на два проєкти відновлення за підтримки ЄІБ. PRAVDA. 23 січня 2026. URL: <https://pravda.if.ua/gromady-ivano-frankivshhyny-otrymayutio-finansuvannya-na-dva-proyekty-vidnovlennya-za-pidtrymky-yeib/>. (дата звернення: 24.05.2026)

14. Децентралізація в Україні: історія, уроки, майбутнє. Громадський простір. 10 червня 2025. URL: <https://www.prostir.ua/?library=detsentralizatsiya-v-ukrajini-istoriya-uroky-majbutnje>. (дата звернення: 27.04.2026)
15. Децентралізація на Івано-Франківщині: позитивні наслідки. Голос України: офіційне видання. 19 січня 2017. URL: <https://www.golos.com.ua/article/282779>. (дата звернення: 23.05.2026)
16. Децентралізація. Законодавчий порядок денний 2024-2025 звіт за результатами дослідження думки представників органів місцевого самоврядування. Вересень 2024. Київ. URL: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1523/3.1.Legislative_Agenda_Forum_Report_.pdf. (дата звернення: 27.04.2026)
17. Децентралізація: соціально-економічні передумови українського вибору. Голос України: офіційне видання. 27 травня 2016. URL: <https://www.golos.com.ua/article/269716>. (дата звернення: 27.04.2026)
18. Деякі питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі: Постанова Кабінету Міністрів України № 1748 від 12.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1748-2025-%D0%BF#n198>. (дата звернення: 27.04.2026)
19. Дорожня карта децентралізації: реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/doroznia-karta-decentralizacii.pdf>. (дата звернення: 27.04.2026)
20. Дорош У. До визначення поняття децентралізації влади. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 52. URL: <https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/download/278/273>. (дата звернення: 20.04.2026)
21. Дрони для фронту: нова допомога завдяки «Бюджету участі». Івано-Франківська ТГ. 7 серпня 2025. URL: <https://if.pb.org.ua/news/show/droni-dlya-frontu-nova-dopomoga-zavdyaki-byudzhetu-uchasti>. (дата звернення: 24.05.2026)

22. Забейворота Т. Децентралізація влади як спосіб імплементації принципів належного врядування (Good Governance). *Державне будівництво*. 2016. Вип. 1. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2016_1_19.pdf (дата звернення: 20.04.2026)
23. Загальна інформація. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/about>. (дата звернення: 27.04.2026)
24. Івано-Франківськ виділив 75 мільйонів для військових частин. Галичина. 4 березня 2026. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/ivano-frankivsk-vidiliv-75-milyoniv-dlya-viyskovih-chastin/>. (дата звернення: 24.05.2026)
25. Камінська Н. Децентралізація влади і досвід її проведення у зарубіжних державах. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. Вип. 4. С. 35–40. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizvru_2014_4_9.pdf. (дата звернення: 12.05.2026)
26. Квітка С. Принцип субсидіарності та процеси децентралізації в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. Вип. 3.4. С. 28–35. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/148>. (дата звернення: 12.05.2026)
27. Климончук В. Ціннісний вимір місцевих виборів 2020 року в Україні (на прикладі Івано-Франківської області). *VIII Методологічні читання – Розвиток політичної науки в Україні: сучасні методологічні тренди та практичні виміри* (пам'яті професора Валерія Миколайовича Денисенка): Матеріали восьмої Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 10 грудня 2021 р.) / За наук. ред. д. політ. н. Г.В. Шипунова; відп. за вип. А.М. Сабара, Г.В. Іленьків. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. С. 223–225. URL: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Zbirnyk-tez_Metodolohichni-chytannia_10.12.2021.pdf#page=223. (дата звернення: 23.05.2026)

28. Коваленко І., Решетник Л. Визначення поняття децентралізації та її впровадження в Україні (окремі теоретичні аспекти). *Історико-правовий часопис*. 2016. Вип. 1. С. 96–100. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ipch_2016_1_20.pdf (дата звернення: 12.05.2026)
29. Козаченко Ю. Історичні передумови децентралізації в Україні. *Держава та регіони*. Серія: «Державне управління». 2019. Вип. 3.67. С. 213–118. URL: https://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2019/39.pdf. (дата звернення: 27.04.2026)
30. Колодій О. Процес децентралізації: німецький досвід в українських реаліях. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. Вип. 17. С. 130–134. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6286&i=22>. (дата звернення: 12.05.2026)
31. Круглашов А., Бурега В. Нормативно-правові та концептуальні засади процесів децентралізації влади в Україні (2014-2020 рр.). *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2022. Вип. 10. С. 64–83. URL: <https://journals.chnu.edu.ua/mediaforum/article/view/87>. (дата звернення: 16.05.2026)
32. Кузь Т. І. Державне та приватне партнерство в умовах об'єднаних територіальних громад (організація розвитку інфраструктури та сервісного обслуговування). *Галицький економічний вісник*. Тернопіль: ТНТУ, 2020. Том 63. № 2. С. 199–207. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32457>. (дата звернення: 24.05.2026)
33. Ляшенко А. Зелена економіка та енергетична незалежність у розвитку територіальних громад. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»* March 13, 2026; San Francisco, USA, 2026. С. 59–62. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/3882/3932>. (дата звернення: 24.05.2026)
34. Мазун В. Особливості об'єднання територіальних громад в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 5. С. 192–196. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/handle/123456789/2340>. (дата звернення: 16.05.2026)

35. Мельник Я. Іноземні моделі та досвід децентралізації публічного управління. *Вчені записки ТНУ імені В. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2020. Вип. 31.70. С. 155–163. URL: https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/29.pdf. (дата звернення: 12.05.2026)
36. Миколайчук О. Децентралізація та політичні партії івано-франківщини: виборчі процеси, програми та інституційні трансформації. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія: Політологія. 2026. Вип. 22. С. 211–221. URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/732> . (дата звернення: 23.05.2026)
37. Мірзабекова К. Польський досвід децентралізації публічної влади та організації місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації* : зб. наук. ст. за матеріалами наук.-практ. семінару, м. Харків, 14 жовтн. 2016 р. Харків, 2016. С. 90–94. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/items/2303180f-a3ac-412b-b853-04942c516c23>. (дата звернення: 12.05.2026)
38. Мужайло С. Державно-приватне партнерство у реалізації інвестиційних проєктів сталого розвитку територіальних громад. *Збірник наукових праць молодих учень, аспірантів та студентів*. Одеса, 2014. С. 152–154. URL: <https://ontu.edu.ua/download/konfi/2024/Collection-of-scientific-works-of-MUAS-2024.pdf#page=152>. (дата звернення: 24.05.2026)
39. Нестерович В., Антоненко М. Децентралізація у світлі євроінтеграції: досвід окремих країнах Європи для України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. Вип. 48. С. 164–176. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/download/955/914>. (дата звернення: 12.05.2026)
40. Новаковський Л., Новаковська І. Формування об'єднаних територіальних громад і проблеми їх землевпорядкування. *Економіст*. 2018. Вип. 8. С. 11–16. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMA

GE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econ_2018_8_6.pdf. (дата звернення: 16.05.2026)

41. Овчар О., Сьомова Т. Моделі децентралізації влади в Європі: досвід для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. Вип. 2. С. 172–176. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/apdyo_2013_2_47.pdf. (дата звернення: 20.05.2026)

42. Онупрієнко А. Принципи централізації та децентралізації в територіальній організації влади. *Форум права*. 2014. Вип. 4. С. 224–227. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2014_4_40.pdf. (дата звернення: 20.05.2026)

43. Пасічник М. Еволюція та характерні ознаки децентралізації публічного управління. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2010. Вип. 4. С. 175–182. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadu_2010_4_24.pdf (дата звернення: 20.05.2026)

44. Потапенко С. Характерні риси об'єднаної територіальної громади. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2019. Вип. 2. С. 47–55. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_2_2019.pdf#page=47. (дата звернення: 16.05.2026)

45. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад: Закон України № 837-VIII від 26.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837-19#Text> (дата звернення: 16.05.2026)

46. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 05.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>. (дата звернення: 27.04.2026)
47. Про засади державної регіональної політики: Закон України № 156-VIII від 05.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 27.04.2026)
48. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 27.04.2026)
49. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України № 214 від 08.04.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 16.05.2026)
50. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 27.04.2026)
51. Про реформу. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/about> (дата звернення: 16.05.2026)
52. Про співробітництво територіальних громад: Закон України № 1508-VII від 17.06.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>. (дата звернення: 27.04.2026)
53. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 333-р від 01.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>. (дата звернення: 27.04.2026)
54. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України № 807-IX від 17.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>. (дата звернення: 16.05.2026)

55. Роман В. Моделі децентралізації влади країн Європейського Союзу. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 2. С. 206–213. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpdu_2016_2_36.pdf. (дата звернення: 20.05.2026)
56. Станиціна В. Технології електрогенерації та теплопостачання для підвищення енергетичної незалежності окремих територіальних громад. *System Research in Energy*. 2023. Вип. 4 (75). С. 32–44. URL: <https://systemre.org/index.php/journal/article/view/814>. (дата звернення: 24.05.2026)
57. Стешенко Т., Смольська Я. Цифровізація територіальних громад в процесі повоєнної відбудови України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 91–94. URL: https://lsej.org.ua/3_2025/21.pdf. (дата звернення: 24.05.2026)
58. Територіальні громади. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>. (дата звернення: 16.05.2026)
59. Трещов М. Децентралізація як засіб ресурсної самодостатності територіальних громад: теоретичний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 2. С. 60–69. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/dums_2015_2_8.pdf (дата звернення: 20.05.2026)
60. Як партії поділили між собою постійні комісії Івано-Франківської обласної ради та хто їх очолив. Прикарпатська інформаційна корпорація. 4 грудня 2020. URL: <https://pik.net.ua/2020/12/04/yak-partiyi-podilyly-mizh-soboyu-postijni-komisiyi-ivano-frankivskoyi-oblasnoyi-rady-ta-hto-yih-ocholyv/> (дата звернення: 23.05.2026)

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік територіальних громад Івано-Франківської області

Територіальна громада	Населення	Площа (км²)	Кількість населених пунктів	Рік утворення	Тип громад	Район
Єзупільська	6413	86.3	5	2020	селищна	Івано-Франківський
Івано-Франківська	297347	264.6	19	2020	міська	Івано-Франківський
Богородчанська	27794	255.8	17	2020	селищна	Івано-Франківський
Болехівська	19129	287.0	11	2020	міська	Калуський
Брошнів-Осадська	9569	88.5	5	2020	селищна	Калуський
Букачівська	4266	137.6	13	2020	селищна	Івано-Франківський
Бурштинська	23250	202.1	19	2020	міська	Івано-Франківський
Білоберізька	8590	352.1	17	2020	сільська	Верховинський
Більшівцівська	7161	152.7	16	2020	селищна	Івано-Франківський
Верхнянська	9683	140.3	12	2020	сільська	Калуський
Верховинська	21757	407.1	20	2020	селищна	Верховинський
Вигодська	18753	797.5	17	2020	селищна	Калуський
Витвицька	5638	154.4	9	2020	сільська	Калуський
Войнилівська	8602	163.5	16	2020	селищна	Калуський
Ворохтянська	7591	249.7	2	2020	селищна	Надвірнянський
Галицька	20721	245.0	26	2020	міська	Івано-Франківський
Гвіздецька	6594	65.7	8	2020	селищна	Коломийський
Городенківська	40565	615.3	40	2020	міська	Коломийський
Делятинська	21638	205.4	5	2020	селищна	Надвірнянський
Дзвиняцька	8363	80.0	5	2020	сільська	Івано-Франківський
Долинська	50255	351.2	22	2020	міська	Калуський
Дубовецька	7003	172.5	15	2020	сільська	Івано-Франківський
Дубівська	7122	91.9	11	2020	сільська	Калуський
Заболотівська	19962	213.9	20	2020	селищна	Коломийський

Загвiздянська	6375	31.4	2	2020	сiльська	iвано-Франкiвський
Зеленська	1909	488.6	6	2020	сiльська	Верховинський
Калуська	86858	266.0	17	2020	мiська	Калуський
Коломийська	76302	182.5	11	2020	мiська	Коломийський
Коршiвська	8194	131.0	8	2020	сiльська	Коломийський
Космацька	8534	114.0	3	2020	сiльська	Косiвський
Косiвська	34296	337.6	15	2020	мiська	Косiвський
Кутська	16151	113.4	7	2020	селищна	Косiвський
Ланчинська	10321	84.5	5	2020	селищна	Надвiрнянський
Лисецька	7812	81.6	4	2020	селищна	iвано-Франкiвський
Матеївецька	7936	104.3	17	2020	сiльська	Коломийський
Надвiрнянська	42834	190.8	13	2020	мiська	Надвiрнянський
Нижньовербiзька	13708	97.8	6	2020	сiльська	Коломийський
Новицька	13113	141.0	10	2020	сiльська	Калуський
Обертинська	7748	161.4	9	2020	селищна	iвано-Франкiвський
Олешанська	8850	156.2	15	2020	сiльська	iвано-Франкiвський
Отинiйська	18871	202.3	19	2020	селищна	Коломийський
П'ядицька	11532	126.2	9	2020	сiльська	Коломийський
Пасiчнянська	20319	419.8	11	2020	сiльська	Надвiрнянський
Перегiнська	23593	668.6	16	2020	селищна	Калуський
Перерiслянська	8490	96.5	5	2020	сiльська	Надвiрнянський
Печенiжинська	18283	183.9	9	2020	селищна	Коломийський
Поляницька	8186	342.8	7	2020	сiльська	Надвiрнянський
Пiдгайчикiвська	4727	58.3	6	2020	сiльська	Коломийський
Рогатинська	31819	633.9	72	2020	мiська	iвано-Франкiвський
Рожнятiвська	19004	178.5	10	2020	селищна	Калуський
Рожнiвська	12117	104.9	4	2020	сiльська	Косiвський
Снятинська	41594	366.4	27	2020	мiська	Коломийський
Солотвинська	27020	374.5	14	2020	селищна	iвано-Франкiвський
Спаська	5701	234.2	6	2020	сiльська	Калуський
Старобогородчанська	5532	83.8	5	2020	сiльська	iвано-Франкiвський
Тисменицька	27203	245.4	19	2020	мiська	iвано-Франкiвський

Тлумацька	26067	363.5	35	2020	міська	Івано- Франківський
Угринівська	6729	17.7	2	2020	сільська	Івано- Франківський
Чернелицька	5632	129.8	10	2020	селищн а	Коломийський